

Duitsland en Rusland ruziën over Navalny

Achtergrond - 8 september 2020 - Auteurs: Marja Verburg, Wiebke Pittlik

Duitsland zoekt naar een krachtig antwoord op de vergiftiging van de Russische oppositieleider Alexej Navalny. De Duitse regering houdt Rusland verantwoordelijk voor de misdaad. Kanselier Merkel en twee van haar ministers hebben zondag en maandag aangegeven dat ze consequenties voor de gaspijpleiding Nord Stream 2 niet langer uitsluiten.

De ruim 1200 kilometer lange pijplijn door de Oostzee van Rusland naar Duitsland is zeer omstreden. Twee leidingen liggen er al (Nordstream 1) momenteel worden er nog twee naast gelegd (Nordstream 2). De Oostzee-gasleiding zorgt voor energiezekerheid in West-Europa aan de ene kant, maar maakt Duitsland en Europa aan de andere kant nog afhankelijker van Russisch gas. Polen en de Baltische staten zijn bang dat Rusland zo nog meer invloed krijgt. En ook voor Oekraïne is het nadelig als Rusland het land niet meer nodig heeft als doorvoerroute.

De Verenigde Staten - die zelf graag vloeibaar gas aan Europa willen leveren - zijn zo verbolgen over de Europees-Russische samenwerking dat ze sancties opleggen aan bedrijven die meewerken aan de aanleg van de pijpleiding door de Oostzee. Daarom ligt de bouw momenteel stil, terwijl er nog maar 150 kilometer leiding ontbreekt.

Een politiek gevoelig project dus, terwijl het niet eens door de Duitse staat wordt uitgevoerd, maar door investeerders en bedrijven. De regering-Merkel staat onder druk om Rusland te raken waar het pijn doet door in te grijpen in het pijplijnproject. Maar dan zal ook Duitsland de pijn voelen. De bedrijven zullen de miljardeninvesteringen vergoed willen zien.

De regeringspartijen CDU/CSU en SPD zijn intern verdeeld over eventuele consequenties voor Nordstream 2. Vooral uit de SPD klinken tegengestelde geluiden. SPD-minister van Buitenlandse Zaken Heiko Maas was een van de eersten die het signaal afgaf dat de optie om via Nord Stream 2 druk uit te oefenen op Rusland bespreekbaar is. Partijvoorzitter Norbert Walter-Borjans houdt Nord Stream 2 liever buiten de discussie. De pijplijn is zo goed als af en is

belangrijk voor de Duitse energievoorziening, zei hij in een tv-uitzending van ZDF. Duitsland snijdt zichzelf in de vingers als het project zou worden stilgelegd en bij het project zijn tientallen Duitse bedrijven betrokken. Lastig voor de SPD is dat partijgenoot en oud-kanselier Gerhard Schröder bestuurder is van het bedrijf Nordstream 2, een dochterbedrijf van Gazprom. Politici van De Groenen en de CDU hebben Schröder de afgelopen dagen opgeroepen zijn functie bij het aan het Kremlin gelieerde energiebedrijf neer te leggen, maar Schröder houdt zich stil.

Navalny ontwaakt uit coma

Oppositieleider Alexej Navalny raakte 20 augustus tijdens een binnenlandse vlucht in Rusland onwel en werd opgenomen in een ziekenhuis in Omsk, aan de beademing en in coma. Het Duitse initiatief Cinema for Peace financierde een chartervliegtuig met Duitse artsen om Navalny over te brengen naar het Charité-ziekenhuis in Berlijn. Daar constateerden Duitse legerartsen vorige week dat Navalny vergiftigd is met het zenuwgif novitsjok.

Kanselier Merkel eiste in krachtige bewoordingen opheldering van Rusland. Ook kondigde ze aan met de EU en de NAVO over gezamenlijke sancties te overleggen. De Duitse regering is opvallend actief in de kwestie. Al direct nadat Navalny in Omsk was opgenomen had Merkel na overleg met de Franse president Macron hulp aangeboden aan het team van Navalny. Ook heeft Duitsland de Russische ambassadeur ontboden.

Rusland is in de tegenaanval gegaan. De Russische regering zegt niks te maken te hebben met de vergiftiging en riep dinsdag de Duitse ambassadeur op het matje. Volgens Rusland bluft Duitsland en dwarsboomt de Duitse regering het onderzoek. Dat bestreed minister Maas zondagavond. Duitsland heeft allang ingestemd met het rechtsverzoek dat Rusland heeft gedaan, aldus Maas in 'Bericht aus Berlin'. Rusland heeft nog niks gedaan om de zaak op te helderen en de beschuldiging aan Duitsland is een rookgordijn, stelt Maas.

Het Berlijnse Charité maakte maandagmiddag bekend dat Navalny uit zijn coma is ontwaakt en aanspreekbaar is.

'Nord Stream was van het begin af aan een politieke fout'

Commentatoren in Duitse media vinden het hoog tijd dat Duitsland zijn relatie met Rusland en de bouw van Nord Stream 2 herziet. "De steun van de bondsregering voor de bouw van Nord Stream 2 was van het begin af aan een politieke fout", schrijft de [Frankfurter Allgemeine Zeitung](#) (FAZ). Het contract werd getekend iets minder dan een jaar na de annexatie van de Krim door Rusland, die door Duitsland en Europa streng was veroordeeld. Dat Duitsland daarna bleef volhouden dat het

bij Nordstream 2 om een particulier economisch en niet om een politiek project ging, moet in Rusland wel tot het idee hebben geleid dat “het Westen of zwak en inconsequent is, of net zo cynisch als Rusland zelf - of allebei tegelijk”. Dat Duitsland na de aanslag op Navalny nu wel over consequenties wil praten, is volgens de FAZ “een kleine stap in de goede richting”.

Voor Merkel kan de zaak-Navalny een uitweg zijn om uit het toch al zo bekritiseerde Nord Stream 2-project te kunnen stappen, schrijft [Deutschlandfunk](#). Merkel heeft het gaspijplijn-project destijds van haar voorganger Schröder overgenomen, met daarbij de toenemende kritiek van Oost-Europese landen - vooral Oekraïne, die er zwaar door wordt benadeeld - en van de VS. Nu kan Merkel “de eigen koers in de zaak-Nordstream corrigeren”, zonder dat ze de verdenking op zich laadt “te zwichten voor de Amerikaanse sancties”.

Als de gastoevoer via Nordstream 2 echt zo noodzakelijk was geweest, was de pijpleiding al lang in gebruik genomen, schrijft de [Süddeutsche Zeitung](#). Mede door Amerikaanse sancties werd de opening ervan vertraagd, maar de gastoevoer verliep net als anders via onder meer Oekraïne. Een bouwstop treft Rusland dan ook niet echt, aldus de krant, want Gazprom verkoopt zijn gas toch wel. Als Duitsland en de EU echt hard willen optreden, moeten ze de gasimport uit Rusland flink terugschroeven. “Maar de winter staat voor de deur en er zijn geen alternatieven.” Hoog tijd voor een nieuwe energie-strategie, zonder Russisch gas, vindt de Süddeutsche Zeitung: “Maar dit keer ook echt.”

Der Spiegel verwacht dat de zaak-Navalny de relatie tussen Duitsland en Rusland flink gaat veranderen. De betrekkingen werden de afgelopen jaren gekenmerkt door politiek pragmatisme en economische belangen. Op die manier hield Merkel een vertrouwensbasis met Poetin in stand, die het Duitsland mogelijk maakte als bemiddelaar in conflicten op te treden. Dat deed Duitsland bijvoorbeeld, samen met Frankrijk, in het conflict in Oekraïne, of bij Ruslands inmenging in het Midden-Oosten, schrijft [Der Spiegel](#). Eerder dit jaar bleek dat Duitsland de Russische geheime dienst verantwoordelijk houdt voor de cyberaanval op de Bondsdag in 2015. In 2019 was er de moord op een Georgiër in Berlijn, die volgens het Duitse OM is uitgevoerd in opdracht van Rusland. Merkels felle reactie in de zaak-Navalny is daarom “ook het resultaat van een grote teleurstelling. Ze heeft steeds haar best gedaan de dialoog met Rusland in stand te houden. Deze moeite werd in haar ogen steeds weer door Poetin met voeten getreden.”

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/39672/duitsland-en-rusland-ruzien-over-navalny>